

Hildisch

25/5.1943

(H.H.AAL)

PB: Bot. kv:

En beediget erklæring
av H.H.AAL.PRO MEMORIA.
-----Ad Aksjesak/Lilleborg Fabriker.

Generalkonsul Hildisch's krav på å få tilbake de Denofa-aksjer som han i 1926 solgte til Lilleborg, støtter sig særlig til den kjensgjerning, at Direktør Sørensen i Denofa i 1925 i samråd med Advokat W. Nicolaysen har fremtillet Denofa's stilling ugunstigere enn den på det tidspunkt var, i den hensikt å skjule for H. den reelle verdi av hans aksjer og således gjøre ham mer villig til å selge dem og det til lavest mulig pris. Et slikt ønske hadde begge de nevnte herrer gjennom flere år næret, og ønske om å erverve aksjene hadde likeledes Lilleborg lenge hatt. Det er også sannsynlig at Creditbanken, hvor H. hadde deponert aksjene, for et kassekredittlån, har vært bekjent med både Lilleborg's og Denofa's nevnte direktørers ønske. Nicolaysen var bror av Creditbankens tidligere direktør, som fremdeles stod Creditbanken nær. Dersom alle disse har vært innviet i Sørensens og Nicolaysens manøvrer i 1925, vilde det vistnok også vært på det rene, at H. ikke har tapt eiendomsretten til sine aksjer, men vil kunne kreve dem tilbakelevert mot å tilbakebetale salgssummen med renter, men omvendt med fradrag av de beløp som selskapene siden har tjent på aksjene.

Hvis denne sak kom for en domstol, vilde der imidlertid utvilsomt kunne reises viktige innsigelser mot H.s krav, både fra almindelig rettslig synspunkt og på grunn av selve de vedkommende kjensgjerningers bevisstilling.

Efter gjeldende norske rettsprinsipper blir vel den bedragne berettiget til å kreve sin tapte eiendom tilbake fra bedrageren, her altså Denofa eller eventuelt Sörenssen og Nicolaysen. Derimot kan den bedragne ikke kreve saken tilbake fra en tredje, til hvem bedrageren måtte ha solgt den, når denne tredje - her altså Lilleborg - har vært i god tro, altså ikke kjent til bedraget. Og dersom der er nogen tvil tilstede i så måte, skal den løses til gunst for den anklagede - her altså Lilleborg og eventuelt Creditbanken. I så fall vil H. altså vel kunne kreve erstatning av Denofa, men ikke få sine aksjer tilbake, siden aksjene blev overdratt til Lilleborg.

Overveier vi nu hvorledes saken vil komme til å forelegges en domstol fra Denofa's, Lilleborg's og eventuelt Creditbankens advokats side, må vi regne med følgende som temmelig utvilsomt:

1. De-No-Fa.

Advokaten vil påvise at salget i 1926 først foregikk 1 år etter de omtalte manøvrer mellom Sörenssen og Nicolaysen. På denne tid stod aksjenes kurs på børsen meget lavere enn den pris som Lilleborg har betalt for dem. Derav kunde da sluttet at Lilleborg har visst om at aksjenes virkelige verdi var meget høiere enn den som de offisielle regnskaper fra Denofa angav. Men denne forklaring på at Lilleborg har betalt en overpris behøver ikke å være riktig, idet Lilleborgs ønske om å erverve aksjene i Denofa først og fremst siktes på å få den maktstilling i Denofa, som kjøpet av H.'s aksjer vilde skaffe. Dette kan altså ha vært grunnen til at Lilleborg betalte slik overkurs.

-3-

Det var utvilsomt ønsket i Denofa både hos Sörenssen og Nicolaysen å få fjernet H. fra selskapet. Men dette deres ønske har kunnet tilgodegjøre ønsket hos Lilleborg om å erverve aksjene uten at det hadde vært nødvendig for de nevnte herrer å meddele Lilleborg, hvilke manøvrer de benyttet for å få Hildisch fjernet.

Det vil være et selvsteddig spørsmål om selskapet Denofa vil stå ansvarlig for de to direktørers rettsstridige forhold. Det vil sikkert bli bestridt, hvorvidt selskapet vilde bli ansett for å være ansvarlig, kan komme til å bero på, om direktørenes beslutning om bedraget er avfattet i de former, som etter selskapets statutter vilde kreves for dens gyldighet. Derom er det neppe mulig nu å uttale noget bestemt, men det er neppe sandsynlig. Hvis domstolen vil gi Denofa medhold her, blir der bare et erstatningsøksmål fra H.s side overfor advokat Nicolaysen personlig og overfor Sörenssens arvinger - altså et tvilsomt beløp.

Det kan tenkes, at Denofa-aksjenes ugunstige stilling, efterat Lilleborg hadde erhvervet aksjene, har vært forvoldt nettop ved at Lilleborg fikk eiendomsretten til disse aksjer. Det vil imidlertid sikkert være vanskelig å føre bevis for dette, og altså for at Denofa ellers vilde ha gitt et større utbytte. Man må vistnok gå ut fra, at det var de almindelige konjunkturforhold eller andre forhold ved Denofa selv som voldte at utbyttet var så magert.

Advokat Haavinds rolle i forholdet til Lilleborg og Hildisch er tvetydig. Men de bevis, som foreligger hittil, er bare indisier og ikke tilstrekkelig til å godtgjøre at Denofa eller Lilleborg har benyttet ham til noget bedragerisk forhold.

Det er derfor også for så vidt angår Denofa's stilling i saken meget uklart, hvorledes den vilde bli å bedømme. Det er ikke Denofa som har solgt aksjene, det er Hildisch. Hvad Denofa angår, har det bare spillet rolle som forberedende medhjelper til salget. Denne rolle synes å være utvilsom. Det har vært forhandlet direkte og in-

teressert mellom Denofa's ledelse og Lilleborg og H.s aksjer. Men betingelsen for at Denofa dermed skulde kunne få noget personlig ansvar overfor H. er, at disse forhandlinger ikke bare har hatt bedragerisk innhold, i hvert fall fra en av sidene, men at de også har ført til en bedragerisk handling. På dette siste punkt er der fortiden ikke slik klarhet, at man etter min mening kan regne sikkert med en gunstig dom for H.

2. Lilleborg Fabrikker.

Lilleborg anså det for å være så påtrengende nødvendig å erverve aksjene i Denofa, at det var rede til å nytte et hvilket som helst middel for å få skaffet sig dem. At Lilleborg derunder vilde ha latt sig avskrekke av nogen moralske betenkeligheter er neppe sannsynlig. Spørsmålet er imidlertid ikke derom, men om det har vært nødvendig for Lilleborg også å bryte rettsbestemmelser for å nå sitt mål. Denne nødvendighet kunde foreligge enten overfor Denofa eller overfor Creditbanken, eller begge i forening: Dersom Denofa's ledelse vilde gjøre Lilleborg den tjeneste å gi en nedsettende fremstilling av selskapets finansielle stilling, vilde Creditbanken få en tilsynelatende objektiv grunn til å kreve H.s depositum realisert, - det dreiet sig jo om et ansvar for H. på etpar millioner, og dersom Denofa's aksjer sank ytterligere, kunde fare opstå for, at Creditbanken led et større tap.

Det er heller ikke tvil om, at Lilleborg har stått i nær forbindelse med Creditbanken i sakens anledning. Creditbanken melder selv til H., at den har fått bud fra Lilleborg på hans aksjer. Det foreligger imidlertid neppe noget bevis for, at Lilleborg har vært delaktig i Sörenssens og Nicolaysens manøvrer med Denofa's regnskaper i 1925. Det var jo også en sak som lå helt utenfor Lilleborgs makt og helt under Denofa's. Heller ikke foreligger der noget bevis for at Denofa har meddelt sig derom til Lilleborg, -

-5-

det vilde ha vært betenkelig for begge.

Det er forøvrig sannsynlig at Lilleborg's kjøp resp. Creditbankens salg av H.s aksjer, har vært gjort mulig på annet vis.

3. Creditbanken.

Creditbanken har neppe som Lilleborg og Denofa hatt nogen selvstendig interesse av å få solgt H.s aksjer. Men banken stod under overkontroll av Hambros Bank i London. Hambros Bank var Lever's forbindelse, og denne forbindelse var representert her eller faktisk her besørget av personer, som advokat Kristen Johanssen, Advokat Heavind, Sir Karl Knudsen og andre som stod Creditbanken nær. Lever var stor aksjonær i Lilleborg og ønsket H.s aksjer. Et vink fra Lever til Creditbanken var nok til at den måtte innrette sig derefter. Det vilde ha vært mer merkelig om Creditbanken ikke hadde fått hint vink enn at den hadde fått det. Men kravet fra Creditbanken til H. var og måtte være avgjørende for hans villighet til salg.

Det har imidlertid den betydning, at de øvrige grunner fra Creditbanken til å kreve H.s salg faller vekk, selvom Creditbanken hadde hatt fullt kjennskap til både bedrageriske regnskaper fra Denofa's side og delaktighet deri fra Lilleborg's side. Der gis ikke nogen lov som forbyr en bank å opsi en debtors kreditt. H. hadde utover den gjeld som Denofa-aksjene var deponert for dessuten en ikke liten gjeld for sin lærfabrikk, som gikk med underskudd på hundre tusener for året. Det er neppe mulig å avvise den påstand, at banken handler ut fra bankmessige betraktninger, men selvom dette ikke hadde vært forholdet, er opsigelsen, hvis den har vært foranlediget av et påtrykk fra London, vistnok

-6-

uangripelig. London hadde lånt Creditbanken 50 mill. Et ønske derfra hadde for alle Creditbankens forfØininger tvingende - forse majeure lignende karakter.

Det er således vistnok utelukket, at man vil kunne få dom på Creditbanken i anledning av at den har opsagt H.s kreditt, selvom banken hadde vært i full forståelse med både Lilleborg og Denofa i anledningen, hvad der er meget mulig. Banken kan påstå, at dens grunn til å opsi kreditten var ikke i hin forståelse, men diktat fra London.

Det ser da for mig ut så, at en prosess er meget risikabel, hvem den så enn rettes mot. At Lilleborg kjøper aksjene når Creditbanken stiller dem til salg, er uangripelig overfor Lilleborg, selvom Lilleborg har vært medvitende om et bedragerisk forhold fra Denofa's side. Lilleborg kan - likesom Creditbanken - hevde, at det ikke selv har ansvaret for hint bedrag.

Og hvad Denofa angår, er der vel sikkert bevis for en klar vilje til å fremkalle et bedragerisk inntrykk. Men der foreligger ikke bevis for nogen årsakssammenheng mellom dette bedrageriske forhold og selve salget. Creditbanken kan selv ha vært tvunget til å tvinge H. I intet tilfelle vilde H. da kunnet få eiendomsretten til sine aksjer tilbake. Da måtte han ha ført bevis, ikke bare for at Lilleborg hadde deltatt i Denofa's bedrageriske forhold, men også at der var en årsakssammenheng mellom Lilleborg's delaktighet i Denofa's bedrageriske forhold og dets kjøp av aksjene. Men dersom Lilleborgs kjøp har funnet sted på grunn av at Lever har gitt Lilleborg vink om at selskapet vilde kunne få aksjene i Creditbanken, fordi Hambros Bank har gitt Creditbanken vink om, at London vilde

-7-

sette pris på, at Creditbanken fikk en større innbetaling på H.s konto, så består der ikke nogen slik årsakssammenheng mellem Denofa's bedrag og Creditbankens salg, at Lilleborg derved blir delaktig i bedraget. Men da har H. bare et erstatningskrav på Denofa og får ikke sin makt i selskapet tilbake.

Stillingen vil da bli den samme som vilde kunne oppnås ved et forlik, og det uten besværet om nerveslitet ved en prosess, - og uten risikoen for å tape den helt.

Det er under hensyn til dette nesten beroligende å minnes, at selvom det usannsynlige skulde hende at saken blev vunnet, så fullstendig, at også aksjene blev overlevert H., er det særdeles tvilsomt, om H. vilde kunne beholde dem. Der reiser sig muligheter for at Tyskland kunde komme til å ta dem, allerede deres forbindelse med Englands interesser i Lilleborg. Men dertil kommer at Tyskland har det i sin makt å kreve krigserstatning av Norge og antas å ville gjøre det. Det vil bli overordentlig vanskelig for Norge å slippe fra det krav. I så fall vil Tyskland antagelig - efter samme system som stadig følges - legge beslag på privates aktiva i landet og overlate den norske statskasse å holde sine borgere skadesløs for deres tap. Det vil altså bety, at H. ikke heller i dette tilfelle vil beholde aksjene og den maktstilling, som de skulde representere, men må nøie sig med en erstatning.

Det må nemlig ansees som meget usannsynlig, at Tyskland vil gi avkall på de to betydelige fabrikker - Lilleborg og Denofa - som er symbol for så overordentlige interesser for Tyskland, og som det altså nu har fått en andpart i for så vidt som jo England - Lever - under alle omstendigheter har nogen andel der.

Dette under forutsetning av at Tyskland seirer.

Skulde forholdene lede til f.eks. en kompromis-fred, er det overveiende sannsynlig at England vil sette overmåte meget inn på å få sine interesser der gjenoptatt og H. atter tape sine aksjer.

Såvidt jeg kan se, vilde det derfor fra alle sider sett, etter rolig overveielse være riktigst å akseptere det forlik som Tyskland har antydnet. Man løper ved en prosess risikoen av å tape alt og har - etter min mening - ikke nogen chance for å nå det mål H. sikter på, nemlig å få sine aksjer tilbake.

Jeg har i sin tid vært tilbøielig til å anta at H. vilde kunne få sine aksjer tilbake. Jeg har meget motstrebende ved omhyggelig overveielse måttet opgi den opfatning, at der er nogen nevneverdig chance for en slik mulighet. Og efter en tapt prosess er det lite sannsynlig, at Tyskland framleis vilde stille noget nevneverdig beløp til disposisjon for erstatning. En prosess hvirvler alltid op motsetninger som det ikke er så lett å sette sig utover også på andre områder.

Oslo, 25.mai 1943.

Hildisch
Tid: C.G. 25/5. 1943.

Erklæring under edsansvar.

Undertegnede, Dr. Herman Harris Aall, erklærer herved under edsansvar, til belysning av de omstendigheter som ledet til, at Generalkonsul dr. ing. h.c. Dietrich Hildisch's aksjer i De-No-Fa blev overført til A/S. Lilleborg Fabriker.

Generalkonsul Hildisch har i ca. 25 år, særlig de siste 20 år, samarbeidet med mig i juridiske anliggender.

I begynnelsen av desenniet 1920-1930 og særlig fra 1923 av, meddelte han sig til mig om sterke interesser på engelsk hold for hans aksjer i De-No-Fa. Han hadde hatt personlige besök av Lord Leverhulme, grunnlegger og leder av verdensfirmaet Lever Brothers og minister for ernæringsministeriet under verdenskrigen. Der var fra England gjort Herr Hildisch tilbud, som vilde innbringe ham over 1 million mere enn han vilde kunne få for aksjene i Norge. Han hadde imidlertid avvist disse tilbud, bl.a. under inntrykket av den britiske blokades følger for både Norge og Tyskland, og han vilde komme til å avvise alle slike tilbud til sin dødsdag og om mulig hindre slik overdragelse også etter sin død. Dette standpunkt fremholdt han for mig med største ettertrykk mangfoldige ganger i løpet av årene. Han var også inne på de tanker at salgsmarkedet for aksjene ikke derved var begrenset til Norge. Danmark og særlig Sverige var også interessert, og Tyskland hadde vært med på å grunnlegge selskapet.

I løpet av årene 1924 til 1926 blev der fra britisk hold atter og atter gjort tilnærmelser til Herr Hildisch, med

samme resultat. Vistnok omkring 1925 skjedde der slike tilnærmelser også fra Lilleborg, og et tilbud om kjøp derfra blev overbragt fra Creditbanken, hvor Hildisch hadde et kassekreditlån. Hildisch optok forhandlinger med Lilleborg, og meddelte mig en dag, at han hadde besluttet sig for å selge aksjene til Lilleborg efter inngående samtaler med dets direktør Gotaas. Hildisch hadde meddelt Gotaas, at han under ingen omstendigheter vilde selge sine aksjer med fare for at de skulde komme på engelske hender, - og hadde fått uttrykkelig og bindende erklæring fra Lilleborg om at engelske interesser under ingensomhelst omstendighet skulde bli delaktig i disse aksjer. England hadde allerede på forhånd et betydelig antall aksjer i De-No-Fa, men ikke makten der, den vilde England først få dersom det erhvervet Hildisch' aksjer.

En dag meddelte Hildisch mig, at han nu hadde solgt sine aksjer i De-No-Fa til Lilleborg. Han hadde solgt dem med et "tap"-d.v.s. en mindre fortjeneste - på over 1 million kroner - enn han vilde ha kunnet få dersom han hadde solgt til England, sa han. Og han ofret gjerne 1 million for å sikre det. Han gav ikke bare uttrykk for denne tilfredshet, men syntes virkelig å være tilfreds.

Jeg spurte ham om han hadde satt denne betingelse opp kontrakten, og fikk det svar: "Nei, Gotaas svarte mig: De har en bedre garanti enn den. Vi er ikke mindre interessert enn De i å beholde aksjene på våre hender og holde englenderne borte. Derom kan De være forvissset."

Disse ytringer av herr Gotaas vendte tilbake i adskillige samtaler mellom Generalkonsul Hildisch og mig i den nærmeste tid efter avslutningen av handelen. Jeg fremholdt

etpar ganger for ham at han vel burde sende en skriftlig kreftelse på denne avtale med Gotaas. Hildisch svarte engang, at det vel vilde se ut som om han ikke hadde tillid til en hedersmann, en annen gang, at han vilde tenke på det, muligens skulde han gjøre det, sa han.

Da der et par år efter blev truffet en samordning mellem Lilleborg og De-No-Fa, og England hadde fått konsesjon på erhvervelsen av aksjer der og avtalen med Hildisch således var blitt brutt, var Hildisch til det ytterste forbitret. Han følte sig bedradd i sitt livsarbeide. Han erklærte imidlertid, efter bitre erfaringer om våre domstolers holdning, at det i en slik sak ikke vilde være nogen utsikt til å få rett. Lilleborgs konsesjonsandragende hadde ført til at regjeringen Mowinckel var blitt styrtet, fordi den vilde gi konsesjon. Derefter hadde bondepartiet overtatt regjeringsmakten - og gitt den samme konsesjon, som det hadde nektet regjeringen Mowinckel lov til å gi: Trusel fra England hadde vært avgjørende. -

De nevnte begivenheter og spørsmål optok mig meget og jeg har dem i alle hovedpunkter i klart minne.